

EINDELOOS

TIJDSCHRIFT VAN DE STUDIERICHTING GESCHIEDENIS AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Een door studenten geschreven blad vol krijgen in de tentamenweek is geen pretje. Redacteuren laten het onder het slaken van diepe van overwerktheid getuigende zuchten weten dat ze deze keer eens niets inleveren. De tentamenweek was er een vol angstzweet en ook nog een beetje hoop toen dhr Tromp niet op kwam dagen om een flink deel van deze redactie een tentamen af te nemen. Deze hoop sloeg om in ergernis toen Tromp een half uur te laat alsnog kwam maar de vragen op het bord moest schrijven omdat hij geen bladen met examenvragen had laten drukken.

Bovenop dit alles kwam in het week-end, toch de tijd dat dit blad in elkaar gedraaid wordt, een storm die alle opmaak afspraken in de war stuurde. Silas' illustratie was gestrand in Rotterdam en kon met geen mogelijkheid hier naar toe vervoerd worden. Ik zat in Enschede vast, dat volstrekt afgesloten was geraakt van de rest van het land vanwege de gebruikelijke problemen bij de NS (De treinen naar Munster en Dortmund van de DB reden overigens zonder enige vertraging).

Dikke stress dus. Het mag dan ook wel een klein wonder genoemd worden dat de Eindeloos nog op tijd gereed is gekomen. En hoe! Dit keer geen geroddel over het Kleiobestuur of geneuzel over Normen en Waarden. De herfst die zo vol overtuiging is losgebarsten, heeft een stroom serieuze artikelen op gang doen komen. Jezus, geweld, Willem Mengelberg, vrouwenrechten, Joods nationalisme, Jaap Talsma's politieke jeugd, allemaal komt het voorbij in volstrekt willekeurige volgorde, maar met één belangrijke boodschap: Geschiedenis is de meest belangwekkende studie die aan deze Universiteit gegeven wordt. Studeer ijverig en jij kan ook meepraten over de huidige stand van zaken in de wereld!

*Errik Buursink,
Hoofdredacteur*

JEZUS: HISTORISCHE WERKELIJKHEID?

DOOR ANNEMARIE BOS - In Israël is misschien het eerste archeologische bewijs voor het bestaan van Jezus van Nazareth ontdekt. Een inscriptie op een ossuarium, een kalkstenen huisje waarin beenderen werden bewaard, zou een van de eerste historische en buiten-bijbelse verwijzingen naar Jezus zijn.

Jezus heeft zelf geen geschriften nagelaten. De belangrijkste bron van informatie over het leven van Jezus is het Nieuwe Testament. Jezus is waarschijnlijk geboren in 4 na Chr. en van oorsprong Joods. Zijn volgelingen zagen hem als de Messias. Jezus verwierp het strenge leven naar de Bijbelse wet. De populariteit van zijn leer leidde tot een botsing met de Joodse en Romeinse autoriteiten in Jeruzalem, en uiteindelijk tot zijn kruisiging. In de eerste eeuw na Christus was het de traditie van de Joden om de botten van de overledenen in een ossuarium te oden. Deze traditie werd echter vrijwel niet meer uitgevoerd na de verwoesting van de Joodse tempel in 70 na Chr. Waarom men hiermee gestopt is is onduidelijk.

De Franse paleograaf André Lemaire schrijft in een artikel in het Amerikaanse tijdschrift *Biblical Archaeology Review* over de nieuwe vondst. Dit Amerikaanse tijdschrift heeft vooral interesse in de periode rond het ontstaan van het Christendom. Israël is het primaire gebied waarnaar wordt gekeken, maar er wordt ook aandacht besteed aan bijvoorbeeld Egypte, Perzië en Assyrië. Lemaire, verbonden aan de Sorbonne-universiteit in Parijs, die het ossuarium voor het eerst heeft bestudeerd, schrijft dat hij gelooft dat de inscriptie verwijst naar de bijbelse Jezus.

De inscriptie "Jacobus, zoon van Jo-

zef, broer van Jezus" is in het Aramees op het ossuarium gegraveerd. Het Aramees is een oude, aan het Herbreeuws verwante taal, die ongeveer 2000 jaar geleden werd gesproken. Jacobus, de jongere broer van Jezus, komt in het Nieuwe Testament voor als de leider van de eerste christelijke gemeente in Jeruzalem. Het inmiddels lege ossuarium, een object van vijftig centimeter, is in handen van een anonieme verzamelaar in Jeruzalem. Het kistje dateert uit de eerste eeuw na Christus (ongeveer het jaar 63 v.C.). De namen Jozef, Jacobus en Jezus kwamen in de tijd van Jezus veelvuldig voor. De combinatie van de drie namen is statistisch gezien echter opvallend, aldus het tijdschrift. Ook is de aanduiding "broer van" volgens Lemaire ongewoon op een ossuarium. Het is volgens hem een indicatie dat Jezus een bekend persoon was. Inscripties worden vooral gevonden op koninklijke monumenten of tombes, om de overleden persoon te eren. Het is dus opvallend om informatie in een inscriptie te vinden over Jezus, de zoon van een timmerman.

Al met al is de vondst van dit ossuarium een van de belangrijkste vondsten in de geschiedenis van de archeologie van het Nieuwe Testament.

DE GEWONE BALKAN

DOOR TUUR VERDONCK - Het Balkan-schiereiland speelt al sinds jaar en dag een bijzondere rol in de Europese geschiedenis. Eerst onder meer als een stukje Azië in Europa, daarna als oorzaak voor de Eerste Wereldoorlog, en de afgelopen tien jaar als strijdtoneel van bloedige burgeroorlogen. Volgens de Amerikaanse historicus Mark Mazower speelt de Balkan echter niet zozeer een bijzondere als wel een miskende rol, zo betoogt hij in zijn boek *De Balkan*.

Uit zijn bestseller *Dark Continent: Europe's twentieth century* bleek al wat het kernpunt was van de stijl van geschiedenis bedrijven van Mark Mazower: het innemen van een bijzonder gezichtspunt. In *Dark Continent* bestreed hij de vanzelfsprekendheid van de overwinning van de democratie in Europa. Het boek maakte hem tot een van de invloedrijkste Amerikaanse historici van deze generatie. Op dinsdag 29 oktober is hij om 15.00 uur te gast in zaal 104 van het P.C. Hoofthuis bij Geschiedenis in Discussie, waar hij een lezing zal geven over het na-oorlogse Griekenland.

De Balkan is in zoverre vergelijkbaar met *Dark Continent*, dat ook dit boek als doel heeft een min of meer achtteloos gegeven naar het rijk der fabelen te verwijzen. Slachtoffer van Mazower in *De Balkan* is de opvatting dat de Balkan een achterlijk gebied is, waar eeuwenoude haat de omgangsvormen bepaalt. Een westers cliché, zo stelt hij.

Niet voor leken

Op de kaft van de onlangs verschenen (opvallend matige) Nederlandse vertaling staat als ondertitel *een geschiedenis*. Wie verwacht met een handboek van doen te hebben, komt echter bedrogen uit: Mazower gaat het puur om het ontrafelen van de vooroordelen, niet om de geschiedenis op zich. De lezer wordt dan ook verondersteld al een behoorlijke kennis van zaken te hebben. Om toch nog even het geheugen op te frissen is in het boek wel een aantal kaarten en een uitgebreide chronologie opgenomen, maar daar wordt in de tekst zelf niet aan gerefereerd. *De Balkan* is duidelijk niet gericht op leken – Mazower zoekt zijn lezerspubliek onder ingewijden.

In vier hoofdstukken plus een inleiding en een nawoord gaat Mazower in sneltreinvaart door de geschiedenis van het hele Balkan-schiereiland heen. Daarbij probeert hij elk nog geldend aspect van de historische wetenschap aan te roeren: van Braudeliaanse geografie via

onder meer economie en sociale omstandigheden tot mentaliteitsgeschiedenis. Om al die invalshoeken in een boek van tweehonderd pagina's te proppen lijkt een onverstandige keuze, maar Mazower komt er mee weg: zijn betoog staat als een huis. De tekst komt zelfs dermate zinnig over, dat het zo op het eerste gezicht onmogelijk lijkt om het ook maar enigszins oneens te zijn met de inhoud ervan. De Balkan, zo stelt Mazower, is een gebied als alle andere. De Balkangeschiedenis is niet gewelddadiger of chaotischer dan die van de rest van Europa. Eigenlijk was het een heel normaal gebied, waar zeker niet méér nationalisme voorkwam dan in landen als Duitsland, Italië of Frankrijk. Enkel door discriminatoir (wan)bestuur van het Osmaanse Rijk is er in de periferie van dat instortende rijk de cultuur van particularisme en opportunisme ontstaan. In elke vrijheidstrijd komt wel ergens geweld voor, en het is dan juist ook zo opvallend dat – op het voormalige Joegoslavië na – de ontvoogding op de Balkan zo geweldarm is verlopen. Mazowers conclusie: de Balkan is helemaal niet zo gewelddadig en chaotisch als wij denken. Een beetje achtergebleven, dat wel.

“Die stammen daar beneden”

Een beetje achtergebleven, dat wel – hier blijkt duidelijk dat Mazower weldegelijk een enigszins tendentius verhaal vertelt, dat voor een negatieve benadering van de Balkan nauwelijks ruimte laat. Natuurlijk heeft Mazower, geheel eigen aan zijn stijl, een controversiële stelling niet geschuwd, maar daar is *De Balkan* niet beter van geworden. De vooroordelen over de Balkan komen niet zomaar uit de lucht vallen, maar helaas besteedt hij daar geen aandacht aan. Het was beter geweest als Mazower in zijn boek eerst die vooroordelen goed had geanalyseerd, en daarna pas met zijn antwoorden was gekomen.

Ondanks genoemde kritiek is *De Balkan* toch een overtuigend verhaal, dat

zeker een interessante bijdrage is aan de discussie over de Balkan. Want inderdaad wordt over de Balkan nog maar al te vaak gesproken als over “die stammen daar beneden”, zoals Bismarck het zei op het Congres van Berlijn, in 1878.

Mark Mazower: *De Balkan*. 238 pagina's. De Bezige Bij

JOHAN HUIZINGA WAS GELDWOLF

Uit de archieven van Kleio is een handgeschreven briefje van de grote historicus Huizinga te voorschijn gekomen. Op een systeemkaartje laat de destijds in Engeland woonachtige historicus weten (dat jaar) geen kans te zien om naar Amsterdam te komen voor een lezing. Wel zou hij graag horen wat voor vergoeding Kleio in gedachten had als hij op een later tijdstip alsnog zou komen. Kennelijk was Huizinga behalve in de wetenschap ook geïnteresseerd in het te gelde maken van zijn destijds al beroemde naam.

DE WERELD VAN ERRIK

De mensheid heb ik niet al te hoog zitten. Het zijn geilbakken, agressievelingen en lafaards. Overgewaardeerde apen zijn het. Een stelletje gore primaten. Kijk eens in de spiegel met je onbehaarde kutkop. Kijk naar die tanden, die ogen en de kaaklijn. Ja, je bent maar wat trots op die vooruitstekende kin. Wat een menselijk kenmerk, wat een schoonheidsideaal.

Smeer die rotzooi maar op je huid en in je haar om er leuker uit te zien. Je kan het toch niet verbergen. Stinkende chimpansee. Hoeveel staat er tussen jou en het beestmens? Hoeveel generaties geleden snoten jouw opa's hun neus nog tussen hun vingers? Hoe komt jou familie aan hun fortuin? Gejat van domme boertjes of verkregen over de rug van domme negers?

Vorige week fietste ik met mijn vriendin door de Ferdinand Bolstraat. Op de hoek met de Albert Cuyp stond een hysterisch wijf luid schreeuwend een prullenbak van een lantaarnpaal te trappen. Omstanders keken toe met die typisch cynische blik waaraan men de grotestadbewoner herkent. Het hele gebeuren ergerde me, vooral het feit dat de vriend van het wijf, althans ik neem aan dat het haar vriend was, er met zijn handen in zijn zakken naast stond te kijken met een blik van: *whatever*. "Doe eens normaal mens!", schreeuwde ik naar de ander kant van de straat. Het meisje stopte met trappen op de prullenbak en richtte haar agressie op mij. Er ontstond een fikse scheldparij. Ik fietste de hoek om, en ik haalde bevrijd adem. Toen ontstak mijn vriendin in woede. Waar dat gescheld toch voor nodig was, ze schaamde zich duidelijk. Een week later was het zelfde vriendinnetje erg droevig en boos. Een jongen had iets gezegd in Venlo, het was niet bij schelden alleen gebleven.

Wat doe je en wat doe je niet, wanneer ben ja dapper en wanneer niet? Als er twee Marokkanen een prullenbak staan te mollen zeg ik niks. Laffe aap die ik ben.

Errik Buursink

MENGELBERG EN DE SPONTANITEIT VAN HET CONCERTGEBOUWORKEST

DOOR DAVID VAN WESEL - Uit de reactie van premier Balkenende op de dood van Prins Claus bleek weer dat spontaniteit een groot probleem is voor de calvinistische Nederlanders. Vandaag de dag, in tijden van psychologische openheid, wordt de karakterisering van iemand als 'spontaan' opgevat als een groot compliment. Geen daad is meer waard dan de daad die spontaan gepleegd wordt. In een cultuur gedomineerd door praktische regels over hoe men zich behoort te dragen komt men al snel op de tegengestelde waarde van spontaniteit.

Het is ook niet moeilijk voor te stellen dat spontaniteit in de decennia voor de Tweede Wereldoorlog geen bespreekbaar sociaal onderwerp was. Men onderdrukte liever de behoefte om zichzelf uit te drukken als 'hoe men eigenlijk was'. Bij bezoek aan goede vrienden kreeg je een kop koffie en een koekje. Het tot je nemen van nog een koekje werd gezien als een misdaad tegen de gevestigde orde.

In deze verkrampte en verzuilde samenleving was Willem Mengelberg, dirigent van het Concertgebouworkest, een bijzondere verschijning. Mengelberg was een superster. Van een onbekende verzameling muzikanten had hij het Concertgebouworkest tot een wereldberoemd gezelschap gemaakt. Het orkest werd in de hoogtijdagen van Mengelberg – voor de Tweede Wereldoorlog – wereldwijd gezien als het hoogtepunt van de muzikale ontwikkeling.

Zijn publiek begon iets te vergeten door de muziek die Willem Mengelberg ten gehore bracht. Dit was het element dat hierboven kort is besproken; spontaniteit. Men moet zich de muzikale traditie voor

ogen halen, vooral de Duitse van voor de tijd van Mengelberg, zeker wanneer we het hebben over dirigenten. Het begin van de 20e eeuw stond op het gebied van klassieke muziek in het teken van de

opkomst van de 'supersterdirigent'. Mensen als Wiengarten en Nikisch wisten zichzelf in de kijker te plaatsen door de orkesten als het ware te institutionaliseren. Door eindeloze herhaling wisten zij vorm te geven aan de orkesten. De generatie na hem – Walter, Klemperer en Furtwangler – hebben allen op eigen wijze deze traditie voortgezet. De dirigent werd gezien als de god van het orkest. Hij liet de muzikanten eindeloos repeteren; net zolang totdat het in de oren van dirigent goed klonk. We kunnen de prestaties van de grote dirigenten niet in twijfel trekken, maar toch lijkt er vaak iets te missen: spontaniteit. Vaak klonken de orkesten té gevormd, te goed getraind. De glissando's, de intensiteit waarmee de snaren werden beroerd, het vibrato – het heeft allemaal dezelfde karakteristiek. Soms mis je dan de diversiteit van het geluid, het orkest lijkt niet langer een verzameling van individuele muzikanten.

Revolutie in repeteren

Mengelberg voer zijn eigen koers. Niet dat hij een dictator was, maar misschien wel autoritairder dan zijn Duitse collega's. Hij werd niet voor niets 'de Napoleon van het orkest' genoemd. Het was in zijn wijze van repeteren dat hij een revolutie teweeg bracht.

Centraal stond bij Mengelberg niet het eindeloos repeteren, maar het vertellen van verhalen aan zijn orkest.

Lees verder op de volgende pagina

Vervolg van de vorige pagina

Zijn repetities werden niet gevuld met aanwijzingen aan de strijkers hoe ze hun strijkgerei moesten hanteren, maar met verhalen over 'hoe Beethoven eigenlijk wilde componeren'.

Natuurlijk waren dit subjectieve verhalen, maar niet voor Mengelberg. Hij kon altijd putten uit dezelfde bron: de zoon van Beethoven en het verhaal over hoe de bron aan zijn informatie kwam. Men kan zich moeilijk een voorstelling van zijn repetities maken: de muzikanten waren nerveus voor het volgende concert, maar in plaats van te repeteren, moesten ze luisteren naar eindeloze lezingen over de eigenlijke intenties van de componist.

Magie

Uiteindelijk was er dan toch de dag van de opvoering. Hoe moest de muzikant nu handelen? Ze hadden allen, als individuele muzikanten, hun stukken goed ingestudeerd, maar hoe moesten zij zich schikken in het geheel zonder te kunnen

putten uit de repetities? Dit is het punt waarop de magie van Mengelberg om de hoek komt kijken. De muzikale relatie tussen orkest en dirigent ontwikkelde zich stap voor stap naarmate de uitvoering zich voor het publiek ontvouwde. Geen herinneringen aan de redundante repetities van zijn Duitse collega's. Het publiek kon niet anders dan zich te laten meevoeren door de spontane ontwikkeling.

Het muziekstuk kon zich schijnbaar opsplitsen in duizenden stukjes – op elk willekeurig moment kon het publiek op het puntje van zijn stoel zitten in afwachting van dat wat nog komen zou. Zelfs met de werken van Beethoven – die bij een breed publiek bekend waren – kreeg Mengelberg het voor elkaar het publiek te doen geloven dat het einde ditmaal anders zou kunnen zijn. Elke keer weer was het een magisch moment wanneer Mengelberg het podium betrad. Alles klonk elke keer weer verfrissend, dynamisch en spontaan. Een land dat zo werd gedomineerd door conservatisme en het opvolgen van de ongeschreven prakti-

sche regels leek zich te kunnen verliezen in de magie van één man. Ze ervoeren tijdens een opvoering hoe het is om vrij te zijn. Ze waren geheel opgegaan in de ervaring van iets groters: de ervaring van 'het ervaren zonder rationeel denken'.

Bij het beluisteren van Mengelberg's opnamen van Beethovens Eerste en Derde Symfonie zou de bovenstaande analyse in het achterhoofd moeten worden gehouden. Ernaar luisterend moeten we bekennen dat het niet van onze tijd is. Het opvallendste is het langzame tempo en de kleine wisselingen daarin. Het lijkt alsof de hand van de dirigent in elk aspect is terug te horen – het gehele stuk lijkt wel in honderden stukjes te zijn opgedeeld. Alles onder dwang samengebracht door Mengelberg.

Mengelberg, spontaniteit en Beethoven
Symfonie 1 en 3 van Beethoven
Concertgebouw Orkest – Mengelberg
Concertgebouw Serie: apl 101540 prijs:
6 Euro

Tegen de illusie van onveiligheid

Door Errik Buursink - Niet alleen uit de laatste verkiezingsuitslag blijkt dat de Nederlander zich steeds onveiliger voelt. Het is bijna voelbaar op straat. Men durft nergens meer iets van te zeggen, bang om het slachtoffer te worden van een of ander geweldsdelict. Hoe reëel is echter de dreiging van geweld?

Vorige week viel er een dode toen twee jongens in Venlo iemand in elkaar sloegen. De pers zat er meteen bovenop. De eerste dagen las ik met verbijstering de artikelen en zag ik de berichten op TV. Er ontstond bij mij een beeld van een goedmoedige jongen die twee scooterbengels er op wijst dat er ook nog zoiets al verkeersregels zijn. De bengels stappen van hun scooter af, rammen de jongen met een helm tegen de grond en gaan hem omringd door geschokt publiek een minuut in zijn milt staan trappen totdat hij niet meer beweegt en het bloed het mos tussen de tegels rood kleurt. Daarna gaan ze rustig boodschappen doen alsof het nemen van een mensenleven ze niets doet.

Hoe waarheidsgetrouw is dit beeld? Niet zo denk ik. Dat de twee scooterrijders duidelijk een probleem hebben om

hun geweten te lokaliseren is evident, dat ze koelbloedige moordenaars zijn is echter gewoon niet waar.

Bij de eerste klap met de helm was de jongen al praktisch hersendood. Hij klapt neer en de bengels, die zich klaarblijkelijk niet bewust zijn van de ernst van de situatie geven nog een paar trappen na. Dit alles kan niet langer dan tien tot vijftien seconden geduurd hebben. Het gebeurt elke dag, overal in het land, altijd.

Het is verschrikkelijk en bijzonder droevig dat er altijd een deel van de bevolking is dat zijn of haar agressie niet onder controle kan houden, het is een gegeven waarmee we moeten leren leven. En dat is ook best mogelijk wanneer we slechts sporadisch met geweld worden geconfronteerd. Door toedoen van de pers, die elke knokpartij, vooral als er allochtonen bij betrokken zijn, uitgebreid bespreekt, lijkt het echter wel alsof achter elke boom het gevaar schuilt.

Redactionele commentaren doen je spontaan geloven dat de maatschappelijke rust en orde op het punt staat ten prooi te vallen aan horden onopgevoede import-Berbers. Ik heb in de twee jaar dat ik in Amsterdam woon echter nog

geen enkele grove geweldsuitbarsting meegemaakt. En ik mag me toch graag op onchristelijke tijden in de *dangerzones* van deze stad begeven.

Dertig jaar geleden kwam het nog regelmatig voor dat hele wijken en/of bevolkingsgroepen met elkaar op de vuist gingen. Hoeveel massale gevechten zullen er in die goeie oude jaren '50 wel niet hebben plaatsgevonden? Met knuppels en bakstenen ramde men destijds op elkaar in. In de jaren zestig kreeg je als langharige zonder reden een gummi-knuppel in je nek. Van de politie dan wel, maar toch.

Wat is het verschil met tegenwoordig? Dat de geweldsplegers veelal vreemdelingen zijn die worden gevreesd vanwege hun vreemdheid en door het feit dat elke Nederlander het gewicht van de wereld op zijn schouders moet mee torsen aangezien de pers om ons van elke nare knokpartij op de hoogte denkt te moeten brengen. Denk wanneer de onnodige angst je weer bekruipt vooral aan het oude, wijze spreekwoord: 'De mens lijdt het meest van het lijden dat hij vreest'.

Slaap lekker.

RELIGIEUZE KOLONISTEN IN ISRAËL

DOOR IVO KLAMER – De Israëliische staat presenteert zichzelf graag als de enige democratie in een regio die wemelt van de despotische regimes. De geloofwaardigheid van het vrije politieke systeem van de Joodse staat wordt echter steeds meer ondermijnd door de voortdurende onderdrukking van het Palestijnse volk. Wie zonder Israëliisch paspoort op de Westelijke Jordaanoever of in de Gazastrook leeft, kan naar zijn democratische rechten fluiten. Dit staat in schril contrast met de positie van Joodse, extreem religieuze kolonisten, die wel democratische rechten genieten maar deze misbruiken voor een allesoverheersend doel: de verdrijving van alle Arabieren uit *Eretz Israël* – het door God beloofde

Grofweg kan het religieuze bevolkingsdeel in Israël worden opgedeeld in twee kampen: enerzijds zijn er de ultra-orthodoxen of *Haredim*. Zij houden zich afzijdig van de seculiere maatschappij en zich uitsluitend in het zwart kleden. Anderzijds zijn er de nationaal-religieuzen, die proberen te integreren in de Israëliische samenleving en zich vaak alleen onderscheiden door het dragen van een keppeltje. Een aantal Haredim beschouwt de stichting van de Israëliische staat als een blasfemische daad, omdat het herstel van de Joodse soevereiniteit iets is wat pas in messiaanse tijden plaats zou moeten vinden. In de ogen van deze mensen maken de zionisten zich schuldig aan een halsmisdaad, omdat zij een taak hebben verwezenlijkt die eigenlijk door de Joodse messias had moeten worden verricht. De stichting van de staat Israël wordt door hen bestempeld als verraad aan het verbond dat God op de berg Sinaï met het Joodse volk had gesloten. Expansie van deze staat door kolonisatie van de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook wordt als een daad van ketterij gezien, die bovendien het verlies van Joodse levens tot gevolg heeft. De afkeer van de zionistische staat en de weigering deze te erkennen weerhoudt veel Haredim er echter niet van zich intensief met de Israëliische binnenlandse politiek bezig te houden. Het bekendste voorbeeld daarvan is de ultra-orthodoxe politieke partij *Shas*, die nooit heeft gearzeld om ministers te leveren aan de nationale regering. Dit demonstreert dat het anti-zionisme en anti-expansionisme van sommige Haredische partijen in de praktijk ondergeschikt kan worden gemaakt aan de drang mee te regeren en de Israëliische maatschappij allerlei strenge godsdienstige regels op te leggen.

Het andere orthodoxe bevolkingsdeel, de groep van de nationaal-religieuzen,

zet zich actief in voor de annexatie van de bezette gebieden en de deportatie van alle niet-Joodse inwoners. Deze mensen zijn het weliswaar eens met de stelling dat de ‘bevrijding’ van *Eretz Israël* pas kan plaatsvinden in messiaanse tijden, maar denken in tegenstelling tot veel Haredim dat het Joodse volk zich al in deze fase bevindt. Dit idee bouwt voort op de ideologie die werd ontwikkeld door Abraham Yitzhak Ha-Cohen Kook, opperrabbin in Palestina van 1920 tot 1935, die zich op zijn beurt baseerde op de *Kabbala*, de Joodse mystieke interpretaties. In zijn ogen waren de eerste zionistische pioniers niet in de eerste plaats nationalistische afvalligen die een socialistische, anti-religieuze heilstaat wilden stichten in Palestina, wat de algemene opinie was van veel collega’s. Zonder het zelf te beseffen maakten ze onderdeel uit van een goddelijk plan, dat in de bevrijding van *Eretz Israël* voorzag als eerste stap op weg naar de komst van de Joodse messias. Uit de *Kabbala* leidde Kook af dat de verlossing van het Joodse volk in het verleden meerdere malen dichtbij was geweest, maar keer op keer was afgeketst door het gedrag van afvallige Joden. De komst van de messias kon volgens hem dus worden vertraagd door toedoen van menselijk handelen.

Messiaanse periode

Na de dood van Kook in 1935 werden zijn ideeën nader uitgewerkt door zijn zoon, rabbijn Tzvi Yehuda Ha Cohen Kook, die in de stichting van de staat Israël in 1948 een overtuigend bewijs zag voor het bestaan van het goddelijke plan. De overwinningen van het Israëliische leger in de Zesdaagse oorlog van 1967, waarin de Westelijke Jordaanoever, de Gaza-strook, de Egyptische Sinaï-woestijn en de Syrische Golanhoogten werden veroverd, sterkten hem in deze overtuiging. 1967 werd door Kook

en zijn opvolgers het eerste jaar van het ‘Tijdperk van de Verlossing’ genoemd. De messiaanse periode was nu aangebroken, en het Joodse volk had de plicht om ook de rest van het beloofde land te ‘bevrijden’ zodat de komst van de verlosser mogelijk kon worden. Wanneer het Joodse volk zou nalaten deze heilige plicht na te komen, kon volgens Kook de komst van de messias opnieuw voor langere tijd worden vertraagd.

Van nederzetting tot annexatie

In 1974 richtten de volgelingen van vader en zoon Kook de organisatie *Gush Emunim* (Blok der Getrouwen) op. Doel van deze organisatie was het stichten van zoveel mogelijk nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook, als eerste stap op weg naar de ‘bevrijding’ van deze gebieden. Zij werden hierin gesteund door de toenmalige minister van defensie en latere Nobelprijswinnaar Simon Peres, die als eerste voorstelde om delen van het nieuw veroverde gebied te annexeren, mits het niet door de Arabische inwoners werd gebruikt. Als eerste nieuwe nederzetting werd Kadumim op de Westelijke Jordaanoever gesticht. In 1976 volgden de nederzettingen Shiloh en Ofrah, die oorspronkelijk waren opgezet als tijdelijke kampen, maar tot op de dag van vandaag nog voortbestaan. Er was wel fel verzet van de kolonisten tegen de teruggave van de Sinaï-woestijn door de regering Begin. Een jaar later, na de verkiezingsoverwinning van de Likud-partij in 1977, werd het stichten van nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook echter voortgezet.

De verschillende Israëliische regeringen bleken sindsdien erg geïnteresseerd in verdere kolonisatie van de Westelijke Jordaanoever, zowel om militair-strategische als om nationalistische redenen. Grote groepen modale Israëli’s wer-

den gestimuleerd om zich te vestigen in grote nederzettingsblokken buiten de zogeheten 'Groene Lijn', de grens tussen het eigenlijke Israël en de in 1967 veroverde gebieden. Deze overwegend seculiere, gematigde kolonisten vestigden zich vooral ten noordoosten van Tel Aviv, waar de Joodse staat slechts enkele kilometers breed was, en in de omgeving van Jeruzalem. De verder van Israël afgelegen gebieden waren bij deze mensen weinig in trek. Doordat de aanhangers van Gush Emunim als enige kolonisten voldoende gemotiveerd waren om zich te vestigen in dichtbevolkte gebieden vol vijandige Palestijnen, werd deze beweging al snel een onmisbare schakel in de expansionistische plannen van de diverse Israëlische regeringen. Op deze manier konden de religieuze kolonisten jarenlang hun gang gaan, totdat het uitbreken van de eerste Intifada in 1988 duidelijk maakte dat de nederzettingenpolitiek niet zonder gevolgen zou blijven.

De Joodse superioriteit

Gush Emunim kreeg bijval vanuit de hoek van de *Chassidim*, ultra-orthodoxen die een grote nadruk op de Joodse mystiek legden. De leidende Chassidische stroming, die van de Lubavitcher sekte, kwam net als Kook tot de conclusie dat de komst van de messias nabij was en week daardoor sterk af van alle andere Haredische groeperingen. Rabbijn Menachem Mendel Schneerson, de onbetwiste leider en ideoloog van deze internationaal opererende beweging, vertaalde de strijd om de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook naar een strijd tussen Joden en niet-Joden of Gojim. Zich basierend op de Kabbala verkondigde hij de superioriteit van het volk van Israël ten opzichte van de rest van de mensheid. In zijn ogen was er sprake van een langdurig gevecht tussen enerzijds de Joden, die zich verzekerd wisten van Gods steun, en anderzijds de Gojim, die zonder enige uitzondering de vertegenwoordigers waren van de duivel op aarde. Schneerson zag de oorlogen van Israël als onderdeel van deze strijd en gaf er zijn steun aan, terwijl hij ieder voorstel over een compromis met de Arabieren verwierp.

Minstens even radicaal waren de ideeën van Meir Kahane, de oprichter van de

gewelddadige, terroristische Jewish Defence League in de Verenigde Staten. Deze racistische rabbijn geloofde in een genetisch bepaalde superioriteit van Joden over Gojim en sprak zich uit tegen iedere omgang tussen beide groepen. Eenmaal naar Israël geïmmigreerd pleitte hij voor een 'harde lijn' tegenover de Palestijnse bevolking, wat neerkwam op een openlijke oproep zoveel mogelijk Arabieren te vermoorden. Met zijn volgelingen begon Kahane campagnes van intimidaties en buitensporig geweld tegenover Palestijnen op touw te zetten, om hen zo te 'aan te moedigen' het land te verlaten. Kahanes extremisme ging dermate ver dat de Israëlische regering zich genoodzaakt zag zijn politieke *Kach*-partij te verbieden. In 1990 werd hij vermoord in New York.

Aanhangers van Schneerson of Kahane behoren tot de meest extremistische religieuze kolonisten van Gush Emunim. Het zal weinig verbazing wekken dat Baruch Kapal Goldstein, de religieuze kolonist uit de nederzetting Kiriath Arba die in februari 1995 het vuur opende op een groep van biddende moslims in de heilige moskee van de aartsvaders in Hebron, zich door beide personen geïnspireerd voelde. In tegenstelling tot wat door de Israëlische politici werd gesuggereerd, was deze slachting niet een op zichzelf staande actie van een doorgedraaide moordenaar, maar een gebeurtenis die door een groot deel van de kolonisten met gejuich werd ontvangen en

die Goldstein de status van een heilige bezorgde. Zijn graf werd een pelgrimsoord voor alle religieuze joden die zich verraden voelden door de Oslo-akkoorden die de regering Rabin met de PLO had gesloten. De massamoord in Hebron was voor de Israëlische regering geen aanleiding het nut te heroverwegen van een nederzetting als Kiriath Arba,

een broeinest van fanatici zonder enig respect voor het leven van de niet-Joodse medemens.

Groeiende invloed orthodoxe Joden

De moord op Rabin door de yeshiva-student Yigal Amir, die meende dat de komst van de messias gevaar liep nu de Israëlische regering bereid bleek om delen van de bezette gebieden aan de Palestijnen terug te geven, stelde de nationaal-religieuze beweging iets meer in een negatief daglicht. Onder het seculiere deel van de joodse bevolking van Israël begon de onrust over de groeiende invloed van Gush Emunim en zijn politieke spreekbuis, de Nationaal Religieuze Partij, toe te nemen. Met name de infiltratie van orthodoxe religieuzen in de hogere regionen van het leger werd met argusogen bekeken. Wat als het leger zo sterk onder nationaal-religieuze controle zou komen te staan, dat het zou weigeren om een politiek bevel tot terugtrekking uit de bezette gebieden uit te voeren? Zou een eventuele vredesregeling met de Palestijnen in de toekomst nog wel uitgevoerd kunnen worden?

Dergelijke vragen werden niet gesteld door de rechtse Likud-regering van Benjamin Netanyahu (van 1996 tot 1999), die enkele maanden na de moord op Rabin aan de macht kwam en het als zijn belangrijkste taak zag diens vredespolitiek te frustreren. Bij deze politiek had Likud nog altijd de droom van een 'groot Israël' in het achterhoofd, een Israël inclusief de bezette gebieden, waarvoor de inspanningen van de kolonisten onmisbaar zouden zijn. Met de verkiezingsnederlaag van Netanyahu en de winst van Ehud Barak van de Arbeiderspartij leek een vredesakkoord alsnog gesloten te worden, wat de ontmanteling van in ieder geval een deel van de nederzettingen zou hebben betekend. Maar sinds de verkiezing van hardliner Ariël Sharon tot nieuwe premier in 2001 is een nieuw oorlogs-

proces in werking gezet, waarin de inwoners van de nederzettingen zich kunnen profileren als strijders die Israël beschermen tegen een agressief, terroristisch en vijandig volk. Onder de dekmantel van de oorlog zetten de kolonisten hun messiaanse programma voort.

VROUWEN EN HUN RECHT

Eén van Nederlands grootste schrijvers was Multatuli. Deze man was in vele opzichten zijn tijd ver vooruit, zo ook wat betreft het vrouwenkiesrecht. Hij schreef in zijn *Ideeën II* (1864-1865) al het volgende: “Waarom kiezen vrouwen niet mee? Als ministers ’t geld van de natie wegsmyten. Zodat de belastingen hoog blyven, lyden zy toch ook onder dien druk. Als we door slecht bestuur oproer krygen, of oorlog, of watersnood, lyden zy toch ook onder die rampen.”

Multatuli was zijn tijd ver vooruit. Dit blijkt vooral uit het feit dat het actief vrouwenkiesrecht pas in 1919 wettelijk werd vastgesteld. Geen man die daar zijn vingers aan wilde brandden. Het waren vooral vrouwen zelf die zich voor deze zaak durfden in te zetten. Vanaf de jaren zeventig van de 19de eeuw kwam de positie van de vrouw steeds meer in het geding.

Langzamerhand ontstonden er verenigingen die zich sterk maakten voor de positie van de vrouw, de eerste was de Vrije Vrouwen Vereeniging (VvV), die zich inzette voor de openstelling van het onderwijs voor vrouwen, voor het recht van vrouwen om functies bij de overheid en in de advocatuur te bekleden, het instellen van voogdijschap voor vrouwen en het recht op onderzoek naar het vaderschap en het verkrijgen van hetzelfde recht als de echtgenoot op het beheer van het gemeenschappelijk vermogen binnen het huwelijk.

Vrouwenkiesrecht

De bekendste voorvechtster van het vrouwenkiesrecht was Aletta Jacobs. Al in 1883 diende zij een verzoekschrift bij het college van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam in, om op de kieslijst gezet te worden. Zij voldeed immers aan de eis die het censuskiesrecht toen stelde: zij was toen nog ongetrouwd en betaalde zelf haar belasting. In 1887 werd hierdoor aan de kieswet het woord ‘mannelijk’ toegevoegd, om te voorkomen dat andere vrouwen het in hun hoofd zouden halen zo’n verzoekschrift in te dienen als zij voldeden aan de eisen die de wet stelde.

In 1894 werd vanuit de VvV de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht opgericht. Om haar doel te bereiken hield de vereniging openbare vergaderingen, gaf zij tijdschriften uit, verspreidde zij geschriften en diende zij adressen in bij de bevoegde macht. Het eerste streven van de VvVK was het verkrijgen

van kiesrecht, daarna zou de vereniging zich in gaan zetten voor de verbetering van de maatschappelijke positie van de vrouw.

Dat verenigingen als de VvV en de VvVK nodig waren, blijkt wel uit de belemmering die de 19de eeuwse vrouw dagelijks meemaakte. De vrouw was aan huis gebonden, het was namelijk niet verantwoord om alleen de straat op te gaan, zij moest altijd met haar echtgenoot, (vrouwelijke) familie, andere vrouwen of een chaperonne op stap. Deed zij dit niet, dan werd zij beschouwd als een gevallen vrouw en liep zij het risico ten prooi te vallen aan mannen die dachten dat zij een prostituee was. De vrouw had letterlijk als enige recht het aanrecht. Zij buitte dat wel uit volledig uit, maar logischerwijs wilde zij uiteindelijk ook meer inbrengen dan hoe de voorraad voor de komende winter eruit zou zien.

Ontwikkeling via echtgenoot

Zij wilde zich op intellectueel niveau ontwikkelen, hetgeen werd aangewakkerd door haar echtgenoot die wél kennis op kon doen via zijn vereniging. Via zijn lidmaatschap had zij makkelijk toegang tot boeken en met hem kon zij discussiëren over de onderwerpen die zij bestudeerden. Het kromme hiervan was dat een getrouwde vrouw meestal geen recht had op lidmaatschap bij een club, tenzij zij ongetrouwd was of weduwe van één van de leden. De reden hiervoor was tevens vreemd. De leden stelden namelijk dat een getrouwde vrouw onrust zou veroorzaken binnen de club. Misschien zou zij invloed uit kunnen oefenen op haar echtgenoot.

Gelukkig heeft onze generatie vrouwen het recht onderwijs te volgen, carrière te maken of juist te kiezen om ‘thuisblijvende moeder’ te worden. Jammer is dat niet altijd beseft wordt hoe hard hiervoor is gestreden en vooral dat vrouwen nog steeds niet op de zelfde manier worden behandeld als mannen.

Gelijke salarissen, gelijke behandeling door meerderen in het bedrijfs- en dagelijks leven of gelijke deelname aan het huishouden: vergeet het maar! Het einde is nog lang niet in zicht.

STORTINGEN GULLE DOCENTEN MISLUKT

Docenten die naar aanleiding van de fondsenwervingsactie van Eindeloos hebben getracht geld te storten op de bankrekening van dit blad hebben dit geld weer teruggestort gekregen door onze bank. Oorzaak was het feit dat het rekeningnummer en de naam van de begunstigde niet overeenkwamen.

De rekening van Eindeloos staat nog altijd op naam van de voormalig hoofdredacteur Tuur Verdonck. Een gift aan Eindeloos zal dus in naam een gift aan hem moeten zijn.

In de nabije toekomst zal deze misstand worden rechtgezet, tot die tijd echter, en dan hebben we het toch over een paar maanden zijn bijdragen bijzonder hard nodig en van harte welkom op rekening nummer **560080492**.

Even herhalen:

**Rekeningnummer
560080492**

T.n.v.

Tuur Verdonck,

o.v.v.,

‘Eindeloos’

Wij danken u bij voorbaat hartelijk,

De redactie van Eindeloos

GERBEN SPREEKT!

De student van tegenwoordig spendeert menig uurtje voor de treurbuis. Lethargisch achteroverleunend probeert hij zoveel mogelijk publieke en commerciële pulp tot zich te nemen. Zappend van *Get the Picture* via *Expeditie Robinson* naar een onmisbare aflevering van de favoriete soap, waant de hedendaagse student zich in een wereld van hersendodende entertainment. Grinnikend om de nieuwe martelwerktuigen die bij de *TVShop* worden aangeboden met de mededeling dat deze wél zorgen voor een perfect lichaam binnen 5 minuten, kijkt hij bedenkelijk naar zijn bierbuik en grijpt naar de telefoon. Met de creditcard in de hand lijkt de uitspraak: “een gezonde geest in een gezond lichaam”, opeens veel geloofwaardiger. Wat is immers 120 euro op het behalen van je propedeuse? Zie het als studiekosten.

Na deze nuttige aankoop, die je hopelijk niet alleen 120 euro lichter zal maken, wordt het tijd voor een grote bak ijs en een uurtje *CallTV*. Zwelgen in dommigheid maakt het leven een stuk draaglijker. Bovendien is het altijd fijn om naar die blatende presentatrices te kijken. Kijken ja, want volgens mij is dit het enige programma dat leuker is voor doven dan voor zij die nog over al hun zintuigen beschikken. “Jaaah, 2000 euro, zomaar, handje contantje. Maar dan moet je wel nu de televisie aanzetten. Dan kunnen die 2000 ballen helemaal voor jou zijn! Het enige dat je hoeft te doen is bellen. Zo simpel is het. Je zit nu waarschijnlijk voor de televisie, denkend dat je toch geen kans maakt om die 2000 euro te winnen. Maar als iedereen zo denkt, dan ben jij dus de enige beller en maak je kans op dat geld”. Nee, stomme koe! Ik probeer jullie te bereiken, maar ik wordt steeds van de lijn afgedonderd nadat ik een of ander spelletje verloren heb. Mijn telefoonrekening is inmiddels hoger dan het IQ van Einstein en ik ben lichter ontvlambaar dan een bus spiritus die zojuist heeft vernomen dat de accijnzen op alcohol weer omhoog gaan. Bij de eerste keelgeluiden van de blatende presentatrice wordt het me zwart voor de ogen.

Ik neem een wijs besluit en zap snel verder naar de publieke omroep. Godzijdank, de *Fillem van Ome Willem*. Een publiek broodje poep smaakt altijd beter.

Gerben Segboer

GEWELD UIT HET HART GEGREPEN

DOOR EDWARD LIDDIARD - Het gebeurt niet vaak dat de avondprogrammering van de commerciële zenders filosofische vraagstukken aanroert. Behalve op die ene avond toen ik een trotse pornoster zijn oprechte bezorgdheid hoorde uitspreken over de preutse moraal die de media ten toon spreiden wanneer het op het in beeld brengen van het mannelijk geslacht aankomt. “Het is toch vreemd,” zij hij, “dat hetgeen dat levens neemt (wapens) wel mag worden getoond en dat wat het leven geeft (het mannelijk lid) angstvallig buiten beeld wordt gehouden.” Hoe valt dit te verklaren?

Eind jaren zestig riep historicus Eric Hobsbawm de samenleving op om te komen tot een herziening van de sociale functie van geweld. Men moest opnieuw leren onderscheid te maken tussen de verschillende niveaus van geweld en gewelddadige activiteiten. Bovenal moest er een (re)constructie van de structuur van de ‘regels van het geweld’ tot stand worden gebracht. “Immers,” zo stelde Hobsbawm, “voor zij die denken dat geweld niets oplost, komt er een punt dat het streven naar het goede niet langer verenigbaar is met leveren van argumenten die dit streven naar het goede bevorderen.”

Hobsbawm deed zijn uitlatingen in het licht van de oorlog in Vietnam en de studentenopstanden in Berkeley en Parijs. Een tijd waarin de liberale waarden onder vuur kwamen te liggen van de opleving van het Marxistische gedachtegoed in de westerse wereld. Ruim dertig jaar later lijkt het erop dat wij er nog steeds niet in geslaagd zijn om een bevredigend stelsel van de ‘regels van het geweld’ te formuleren. Denk hierbij aan de reacties die de ‘erewraak’ in de Islamitische cultuur bij ons oproepen. Of aan de ‘corrigerende tik’, die onder sommige didactici weer school maakt. Is onze houding tegenover geweld een product van het heersende culturele paradigma of wordt zij ingegeven door de onveranderlijke menselijke natuur?

Ontplooiing levensdriften

Als het aan Herbert Marcuse lag, tijdsen geestesgenoot van Hobsbawm moet het antwoord worden gezocht in de aard van de menselijke natuur. Hij baseert zich hier uiteraard op Freud; meer specifiek op zijn driftenleer. Freud stelt dat de driftenstructuur van het individu uiteenvalt in de twee basisdriften, levensdrift

(*eros*) en doodsdrift (*thanatos*). Marcuse stelt dat een zekere mate van regulatie en controle van deze driften gewenst is in elke samenleving. Dat het de staat is die deze driftonderdrukking sanctioneert moeten we volgens Marcuse voor lief nemen. Een kritische houding van de burger is echter wel gewenst. Niets mag een onbelemmerde ontplooiing van de levensdriften in de weg staan, mits de agressieve instincten niet de overhand krijgen.

Vruchtbare agressiviteit

De burger moet kritisch zijn en voortdurend waakzaam. Er zijn namelijk enkele bronnen in onze (westerse) samenleving die de agressiviteit voeden. Bronnen die buiten de invloed van het individu vallen. Ten eerste noemt Marcuse de dehumanisatie van de productie- en consumptieprocessen. Ten tweede noemt hij de toenemende behoefte aan rust, afzondering, onafhankelijkheid, initiatief en bewegingsvrijheid. Een behoefte die in onze overbevolkte en lawaaiige omgeving steeds groter wordt. Om te voorzien in deze toenemende behoefte is de agressieve houding vruchtbaarder dan de pacifistische houding. Agressiviteit zal alleen al om deze reden niet uit te bannen zijn. Als we dit aannemen, is het aan de samenleving om een gepaste houding naar de verschillende vormen van geweld aan te nemen.

Het is op dit punt dat Hobsbawm en Marcuse uit hetzelfde vaatje tappen. Beiden laten zich negatief uit over de invloed die de media uitoefent op de beeldvorming van geweld in onze samenleving.

Lees veder op de volgende pagina

SANDRA

Zij stellen de media verantwoordelijk voor de banalisering van geweld; het reduceren van geweld tot een alledaagse gebeurtenis. Dit komt voort uit de presentatie. Beelden van oorlogen en menselijk leed worden ingepast tussen het weerbericht en reclames. De 'technolisering van het geweld' (precisiebombardementen en *inter-ballistic missiles*) heeft hieraan bijgedragen. 'De technologische agressie brengt een psychische dynamiek op gang die een versterking betekent van de destructieve en anti-erotische strevingen van het puriteinse complex. De nieuwe vormen van agressie brengen vernietiging tot stand zonder dat men zijn handen vuil maakt, zijn lichaam bezoedelt of zijn geest belast. De moordenaar blijft *clean* naar geest en lichaam', aldus Marcuse. Dit brengt mij terug tot onze trotse pornoster. Zolang er geen technologisch equivalent voor de penis voorhanden is, zal onze schroom voor geslachtsdelen op de beeldbuis groter zijn dan voor de beelden van door luchtbombardementen getroffen dorpen in Afghanistan.

WANDELMARSEN, KLACHTEN EN CORPSBALLEN

Jaap Talsma in actie

DOOR RACHEL JOBELS – “Men zou best eens wat gestructureerder voor de eigen belangen op kunnen komen,” is de reactie van Jaap Talsma op het kleine beetje protest wat opkwam met de invoering van het BaMa-systeem. “Het is wel moeilijk te bepalen wat die belangen precies zijn,” voegt hij eraan toe. „De dingen waar ik vroeger actief voor ben geweest, waren die wel zo goed?”

Actief was Jaap Talsma zeker. “Ik was al heel jong politiek actief. Op de middelbare school ging ik al naar bijeenkomsten van de FJG, de jongerenbewe-

ging van de PvdA.” Ook was hij in 1963, het jaar dat hij aan zijn studie Geschiedenis in Utrecht begon, betrokken bij de oprichting van de SJW (Socialistische Jongeren Werkgroep). “Ik werd gelijk de eerste voorzitter. We waren een kleine partij, 200 leden verspreid over afdelingen in het land. Jongeren die sympathie koesterden voor de PSP. We werden niet officieel door die partij erkend, maar hadden wel contacten met ze.” De partij was te klein om zelf grote acties op touw te zetten, maar was wel actief bij andere acties, zoals de boycotactie van de Hout-

spaan sinaasappelen en de anti-atoombommarsen met Pasen dat jaar.

In 1966 was hij betrokken bij de organisatie van een groot bedoelde protestmars tegen ABC-wapens. “We zouden met een grote groep van Den Helder naar Amsterdam lopen, maar er deden maar 300 mensen mee. Het was ook vlak na het huwelijk van Beatrix en Claus, dus het was nog maar de vraag of we erin mochten.”

Ze hadden er inmiddels vier dagen lopen opzitten, toen ze in Amsterdam aankwamen. “Er stond daar echt een enorme politiemacht ons op te wachten. Twintig agenten te paard, ME-bussen en dat terwijl we maar met iets van 250 man waren.” De groep mocht niet door het centrum van Amsterdam en werd – met politie – op de pont gezet. “Iemand riep nog: ‘Ze varen ons weg, ze varen ons weg!’, maar dat was natuurlijk niet zo. Een flink aantal mensen accepteerden niet dat we moesten ontbinden en is onmiddellijk daarna in kleine groepjes demonstraties gaan geven op de trottoirs. Hieruit zijn later de maandelijkse Vietnamdemonstraties ontstaan.”

Te hard van stapel

Naast deze wereldzaken hield Jaap Talsma zich natuurlijk ook bezig met ‘kleine’ dingen: het studentenleven. “Tijdens mijn eerste jaar studeren in Utrecht werd ik een soort klassenvertegenwoordiger. Er was een overlegorgaan, waar je dan met ouderejaars en docenten in zat. Ik had alle dingen die wij, de eerstejaars wilden veranderen op een rijtje gezet en daar voorgedragen. De ouderejaars zeiden nog dat ik niet te hard van stapel moest lopen, anders zouden de docenten helemaal geen overleg meer willen. Een paar dagen later loopt een hoogleraar ons lokaal in. ‘De heer Talsma zegt dat jullie deze en deze klachten hebben, klopt dat?’ Geen reactie natuurlijk, terwijl ik alles in overleg had gedaan. Stond ik daar mooi. ‘U ziet het’, zei de hoogleraar tegen mij. ‘Geen klachten.’”

De studentenvakbeweging werd ook in die tijd opgericht en pleitte voor dingen als studiefinanciering, maar ook bijvoorbeeld tegen de regel dat je bij het begin en het einde van een college op moest staan uit respect voor de docent. “Zelfs bij werkcolleges, als je met zes mensen daar zat, moest je opstaan. Dat werd dus afgeschaft. Ik weet het nog goed; onze hoogleraar Nieuwste Geschiedenis, die zat daar echt mee en ging daar tijdens de les met ons over in discussie. Hij wilde gewoon een duidelijke markering van het begin en einde van de les. Uiteindelijk hebben we een compromis gesloten: wel bij het begin en einde van de les opstaan, niet voor en na de pauze.”

Natuurlijk is er veel veranderd sinds de tijd dat de Talsma, die nu zelf docent Nieuwste Geschiedenis zelf student was. “Toen heerste het idee: we zijn een ge-

meenschap van rationele mensen, niemand is erop uit om de snelste weg naar het papertje en geld te halen. Je hoefde dus geen eisen te stellen, dat deden de mensen zelf wel.” Geschiedenis was toen ook nog helemaal geen massastudie. “Er was geen officiële aanwezigheidplicht. Je had werkgroep met zijn zessen, dan kwam je gewoon. En als je niet kon, belde je af.” Dit gold natuurlijk alleen bij kleine klassen. “Ik volgde ook een keuzevak Economie, dat deed je toen nog bij rechten. Daar was het wel even anders: een grote zaal met 200 – 300 studenten. In die zaal had ook iedereen zijn plek: links voorin zat het Corps, rechts de vrouwen, achterin zaten de nihilisten te kaarten. De les was echt bedoeld om elkaar weer even te zien. Ik moest volgens de regels achterin zitten, maar daar kon je niets zien, dus ging ik voorin zitten. Er kwam gelijk zo’n Corpsbal op me af: wie ben je en wat doe je hier. Er stond al een aantal mensen bedreigend bij, maar toen ik uitlegde waarom ik vooraan was gaan zitten, dat ik niet echt rechten deed, maar dit vak gewoon echt graag wilde volgen, vonden ze dat een goede reden. Ze hielden in het vervolg zelfs een plaats voor me vrij!”

Ouder en behoudender

Inmiddels is de actieve student van toen al een oudgediende aan de UvA. “Ik denk dat ik hier inmiddels een van de langstwerkenden ben. In ’71 ben ik medewerker geworden, ik was toen nog maar 27 jaar. Als je begint met lesgeven krijg je alleen eerste- en tweedejaars, dus die hadden mij niet als student meege maakt. Maar in bestuursfuncties had ik wel te maken met mijn oudmedestudenten. Nu zat ik ineens aan de andere kant van de tafel, dat was wel moeilijk soms. Maar je wordt ook wel gewoon wat behoudender als je ouder wordt en je gaat de dingen in perspectief zien: misschien was de universiteit wel helemaal niet gediend met de zaken waar ik voor streed.”

Colofon

EINDELOOS is een onafhankelijke periodiek van voor de studierichting Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en is gelieerd aan de studievereniging Kleio. **EINDELOOS** verschijnt eens per twee weken en is beschikbaar voor alle geschiedenisstudenten en –docenten.

Hoofredactie

Errik Buursink

Eindredactie

Errik Buursink
Tuur Verdonck

Vormgeving

Rachel Jobels
Errik Buursink

Redactie

Annemarie Bos
Madelon Burgerhout
Rachel Jobels
Ivo Klamer
Edward Liddiard
Luc Meeuwis
Gerben Segboer
Tuur Verdonck
Maria Willemse

Medewerkers

David van Wesel

Illustratie

Sandra Kleine Staarman

Drukkerij

Universiteit van Amsterdam

Iedereen kan schrijven voor **EINDELOOS**. De redactie zoekt artikelen op het gebied van geschiedenis, de actualiteit, politiek, cultuur en onze opleiding, faculteit en universiteit. Ook opiniestukken, goede columns en reacties op artikelen zijn welkom.

Adres: Spuistraat 134, kamer 557,
1012 VB Amsterdam
E-mailen kan ook:
eindelooos_uva@hotmail.com